

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת ויקהל בבא מציעא צח. - קב:

צח. דאמר רבא מנה לי ביך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וכו'.

כ' בתוס' הרא"ש, פי' ר"ח הא דרבא לא אשכחן בהדיא בהאי לישנא, וקבלנו מרבתינו דעיקרא בשבועות בפ' כל הנשבעין [מז.]. בענין נסכא דר' אבא, דקאמר ר' אבא מחויב שבועה ואינו יכול להשבע משלם, ואמר רבא כוותיה דר' אבא מסתברא, ודייק מהא דתניא שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין, ומוקי ליה דאמרי יורשין חמשין ידענא וחמשין לא ידענא, ואבוהון כה"ג מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם. ובתו"ח הוסיף, דמהא דקאמר כוותיה דר' אבא מסתברא לחודא ליכא למידק, דשמא אית ליה ברייתא דרמי בר חמא דבסמוך, וא"כ אינו חייב שבועה אא"כ אמר ליה חמשין ידענא וחמשים השניים מקצת להד"ם ומקצת איני יודע.

צח. משכחת לה רישא ב"ב וסיפא בג' וכו', ולרמי בר חמא וכו' משכחת לה רישא בג' וסיפא בד'.

כ' הרמב"ן [בד"ה ולרמי, בתו"ד], והוי יודע שזה הלשון כולו משכחת לה רישא בתרתי וכו' לרמי בר חמא עד סיפא, פירושא הוא דנקיטי ספרי ממור יהודאי גאון ז"ל, ואינו עיקר גמ', ואעפ"כ כדאי הוא לעמוד עליו ולפרשו כראוי, ומ"מ כיון שאינו עיקר גמ', מקום הניחו לנו לפרש כל המשנה בשתי פרות כעין מילתיה דרבא, דלא מחוורא סברא דגאון ז"ל ולא מכרעא בהא דוכתא, ולא אשכחן לרמי דליפלוג עליה דרבא כלל וכו'.

[יעו"ש באורך].

וכ"כ בקיצור בחי' הריטב"א החדשים בשם רבו, ומסיק דמשכח"ל סיפא בשתי פרות, דלמ"ד דבגלגול שבועה אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם [עין בתוד"ה משכחת לה, ולעיל צז. בתוד"ה ביום] משכח"ל ע"י גלגול, דאמר לו אשתבע לי מיהת דכדרכה מתה, ומיגו דמשתבע דכדרכה מתה, מגלגל עליו דמשתבע דשכורה מתה, וכיון שאינו יכול לישבע משלם וכו', ולמ"ד שאין אומרים בגלגול שבועה מתוך שאינו יכול לישבע משלם, משכח"ל הכא עסק שבועה ע"י הודאה במקצת, כגון שהפרה שמתה אבדו עורה ונבלתה, או שאכלה השוכר, וכשזה תובע ממנו פרות, ואומר לו העור והנבלה אני חייב לך, אבל השאר איני יודע אם שאולה ואני חייב בו אם לאו, והו"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא, וכמימרא דרבא ממש.

צח. וסיפא בג'.

הקשה הרשב"א, מי הזקיקו להוסיף בה השלישית, דהא בתרתי נמי משכחת לה, וכגון דא"ל שתי פרות מסרתי לך חדא בשאלה וחדא בשכירות, ובעינא דתהדרינהו תרויהו ניהלי, וא"ל הלה אין חדא באגם היא

ובעינא דאהדרה, ואידך מתה ולא ידענא אי דשאלה אי דשכירות. לא היא, דכל כי הא הילך הוא ואפי' קיימא באגם, דפקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמאריה איתיה. וכ"כ בחי' המיוחסים להריטב"א בשם הר"ר משה כהן ז"ל, וכ' ע"ז, ולא נהיר כלל, דהא חזינא בפ"ק [ה:]: דכי קיימא באגם קרינן השמטה, גבי הא דתני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכינן כפירה במקצת וכו' [לימא] מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, ומתרץ התם נמי אישתמוטי אישתמיט, סבר משכחנא באגם ומייתניא לה. ואפשר דהתם משו"ה קרינן ליה השמטה, משום דלא ידע בודאי דהתם הוא, אבל היכא דידיע בודאי דקיימא באגם הוי הילך, וצ"ע.

והראב"ד תירץ דכה"ג לאו מודה מקצת הוא, שהרי הוא טוענו בשאלה ובשכירות, והוא מודה לו בשכירות לחוד וכו', דהווי שני מינין, ולא מודה מקצת הוא, משא"כ בטענו חטים ושעורים והודה לו באחת מהן, דהוי מודה מקצת משום דהתם דין חיוביהן שוה, אבל שאלה ושכירות תרי דיני אית להו, דמאי דחייב בהא לא חייב בהא וכו', אבל כי אוקימנא בתלת, קא טעין שאלה ושכירות, ומודה ליה בשאלה ממש ובשכירות ממש, דאע"ג דמספקא ליה אי הך דמתה דשאלה והך דקיימא דשכירות, מ"מ בין שתיהם איכא חדא דשאלה וחדא דשכירות דמחייב למהדר ליה.

צח. ברש"י ד"ה ולרמי. אבל זה אני חייב וזה איני יודע אי נגנב וכו'.

הרש"ש הגיה או נגנב, וביאר כוונת רש"י, דלכך טענת נאנסה או נגנבה בשומר חנם לא חשיבא כפירה, כיון שחבירו אינו טוענו בזה אלא בשמא, ולזאת גם להיפך, אם חבירו טוענו ודאי והוא משיב איני יודע, ג"כ לא חשיב כפירה, על כן כתב דלית ליה הא דרבא, אבל בהודה במקצת וכפר במקצת ואיני יודע במקצת, זה מיקרי שפיר מחויב שבועה ואינו יכול לישבע, דדמי למשנתנו וכו', וזה נלמד משבועת השומרים דהיכא דאיכא הודאה וכפירה משתבע ג"כ אטענת שמא, דה"ה אם משיב איני יודע, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. [יעו"ש עוד].

צח: אמר עולא ע"י גלגול.

הקשה הגרע"א בתוספותיו למתני', ליהמניה על הגלגול במיגו דלהד"מ, דהא על כל שבועת השומרים קשה דלהימן במיגו דלהד"מ, והעלו הראשונים דמיגו דהעזה לאפטורי משבועה לא אמרינן, והכא הא ליכא העזה, דהא ג"כ מעיז במה שמכחישו ואומר דשכורה מתה, [ואנו דנין כל שבועה בפני עצמה]. ובהכרח צ"ל דאף להפוסקים דמגו לאפטורי משבועה אמרינן, מ"מ על שבועת גלגול כיון דבלא"ה נשבע, לא אמרינן מיגו לאפטורי מזה. ואף דתוס' [לעיל צז. בד"ה ביום] הקשו דעל כל גלגול יקשה דלהימן [במיגו] דאי בעי היה אומר על הגלגול איני יודע, צ"ל דאם

היה בכל גלגול מיגו, ליתא מעיקרא שבועת גלגול, ולא מיקרי מיגו לאפטורי משבועה, דמעיקרא דדינא לא יחול שבועת גלגול, אלא בתר דמתרצי דזה לא הוי מיגו, דאין אדם טוען ברצון איני יודע, בזה אף דלפעמים משכחת דיש לו מיגו, אינו מועיל לאפטורי משבועת הגלגול.

צח: הא מני סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין.

הקשה בחי' המיוחסים להריטב"א, הא לא אמר סומכוס חולקים אלא היכא דקאי בסימטא, כדאמרינן לקמן [ק.]. גבי המחליף פרה בחמור וכו', אבל היכא דאיכא חזקה דממונא לחוד, מודה סומכוס דהממע"ה, [וכן הקשו תוס' שם [בד"ה הא] לשיטת רשב"ם דס"ל הכי דמודה סומכוס כי איכא מוחזק, ותירצו דהכא שהמוחזק טוען שמא אין חזקתו מועלת]. י"ל דכי בעי סומכוס קיימא בסימטא, היכא דאיכא דררא דממונא לתרוייהו ויש רגלים לדברי שניהם, ואין לאחד מהם עמה בטענה יותר מחבירו, מוקמינן לה בידיה, אבל הכא יש לתובע רגלים לתביעה, שהרי מודה לו שמסר לו בהמתו ואין יודע בודאי אם הוא פטור ממנה, הילכך אפי' לענין תשלומין שהאחד מוחזק קאמר סומכוס יחלוק.

צח: הא מני סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין.

כ' הרמב"ם בפינה"ש, וכבר ביארנו שסברתו דחוויה, אבל העיקר הקיים וכו' הממע"ה, ואם לא נתברר הראיה, ישבע הנתבע שבועת היסת שאינו יודע. עכ"ל. וכן מבואר בדבריו בהל' שאלה [פ"ג ה"ג] דישבע, ופירשו הכס"מ והלח"מ דהיינו היסת, מדלא הזכיר גלגול אלא בסוף אותה הלכה. והקשה הלח"מ ממשי"כ הרמב"ם [בפ"א מהל' טוען ונטען ה"ז] דאין נשבעין היסת על טענת ספק, אפי' שזה טוען הלויתך וכמדומה שלא פרתני והאחר טוען שאינו חייב, שפטור אף משבועת היסת, וא"כ אמאי חייב כאן שבועת היסת. ואולי י"ל דשמא דהכא עדיף משום דלא היה לו לידע אם מתה בשעת שאלה, כיון שמתה בבית השואל, אבל התם היה לו לידע אם פרעו, ושמא שלו גרוע. וכ"כ בבי' הגר"א [סי' שד"מ סק"א].

וכ' עוד הגר"א, ועוד דכל שבועת השומרים ע"י ספק. ואולי טעמו כמש"כ בחי' מהרי"ח שבגליון המשניות וז"ל, בשלמא על ספיקות מחמת הלוואה דמה"ת פטור משום חזקה דאין אדם מעיז וכו', רק ר"ג תיקן היסת משום שגם חזקה אין אדם תובע אא"כ יש לו וכו', אבל כשהוא עצמו מסופק, אזלא לה החזקה, ונשארה החזקה דאין אדם מעיז, אבל בשומרים ובשוכר או שואל שהוא יכול להעז, ומצורף לזה שזה טוענו באמת דלא הו"ל למידע, נמצא אנו חיישינן ליה שהוא מעיז בכיוון והשוכר יודע, לכן ישבע. [יעו"ש עוד].

והלבוש [סוס"י שד"מ] כ', ואע"ג דבשאר טענת שמא של התובע אין משביעין היסת אלא מחרימין, הכא צריך היסת וכו', דשמא מורה היתרא לומר כיון שבשעה אחת נטלתי ובתביעה אחת וטענה אחת הוא בא עלי, מי החליט לומר שזו שאולה וזו שכורה, איפוך אנא, או יאמר כבר נשלם זמן השאלה והתחיל זמן השכירות וכו', וכה"ג הרבה היתרים שמורה לו, לכך הטילו עליו שבועת היסת שידקדק בענינו קודם שישבע שלא ישבע לשקר.

צח: שאלה בבעלים שכרה שלא בבעלים מהו.

כ' הסמ"ע [סי' שמו"ו ס"ק כ"א] פ"י שלאחר שכילה זמן השאלה שהיתה מתחילה בבעלים, לא החזיר להמשאיל, אלא עומדת עדיין בחצירו, וחזר ושכרה לזמן מה שלא בבעלים וכו'. אבל בחי' הריטב"א החדשים כ' וז"ל, ברם צריך את למידע דמיירי כשחזר ושכרה תוך ימי שאלתה, דהשתא איכא לספוקי דדילמא שכירות בתר שאלה גרידא, שאילו כלו ימי השאלה כבר, הרי היא כאילו חזרה לבעלים, וכי הדר אגרה, מילתא אחריתי היא. [ול' רש"י [בד"ה שאלה] שכ' וקודם שהחזירה וכו', משמע לכאן כמש"כ הסמ"ע, אמנם הריטב"א הביא ג"כ ל' רש"י, ולא משמע שבא לחלוק על דבריו, ויל"ע].

צח: שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים וחזר ושאלה מהו וכו'.

הקשה בחי' המיוחסים להריטב"א מההיא דאמרי' בפ' המפקיד [לה:], שם שאלה אחת היא ושם שכירות אחת היא וכו', אגרה והדר שיילה והדר

אגרה והדר שיילה, כדאיתא התם דמשלם אכל שאלה ושאלה ואכל שכירות ושכירות, ומסיק התם שם שאלה אחת היא ושם שכירות אחת היא, כלומר כל השאלות ששאל לא משלם אלא חדא פרה, דבכולהו מצטרפי להדדי אע"ג דאיכא שכירות ביני ביני, וכן גבי שכירות אחת היא אע"ג דאיכא שאלה ביני ביני, דלא אמרינן דאפסיק כלל, והתם פשיטא והכא בעיא. וצ"ע. [ואף דהתם שכירות דראובן ושאלה דשמעון, ק"ו הוא, דאי שכירות דאחריני לא אפסיקא, כ"ש דנפשיה]. ואפשר דהתם היינו טעמא, משום דאי הוה קיימא הוה הדרא בעינה ולא משלם אלא הוה בלחוד, משו"ה קאמר דאע"פ שמתה שם שאלה אחת היא, אבל גבי חיוב בעלים דליכא למימר האי טעמא, מיבעיא ליה.

צח: בתוד"ה שאלה. וא"ת דאמרינן לעיל וכו', וי"ל דגזירת הכתוב הוא וכו'.

וז"ל הרמב"ן, קשיא להראב"ד ז"ל, הא אמרינן לעיל אי שוכר הוי אתיא שכירות בבעלים ומפקע שכירות שלא בבעלים, ולא אמרינן חדא מילתא היא, דאי ס"ד חדא מילתא היא, אף בשכירות בתרא ליחייב, דכיון שיצאת שעה אחת מרשות משאיל בלא בעלים חייב. ואיכא למימר מרובה מדת פטור ממדת חיוב, דודאי לאו חדא מילתא היא לגמרי, דאפקה משכירות ראשונה ועיילא לשכירות אחרונה, ובבעלים היא משעת שאלה זו, אבל הכא הכי קא מבעיא לן, כיון דשאלה ראשונה היתה בבעלים, ובשעת שאלה אחרונה היתה בביתו של שואל, ובתוך ימי שאלתו הוא שחזר ושאלה, על חיוב משיכה ראשונה שאלה, כיון דשייכי חיובי בהדי הדדי, [וז"ל חי' הריטב"א החדשים, דהתם מפני שבאחרונה היה לפטור ובראשונה לחיוב, דאנן סהדי דכי הדר שיילה או אגרה בבתייתא שהיא בבעלים, לפטור מחיובו הראשון הוא בא, אבל הכא שבתחילה היתה בפטור ובאחרונה היתה בחיוב, מספקא לן דדילמא אין דעתו לעקור פטור שלו, אלא שתהא זו האחרונה על תנאי הראשונה שיהא נפטר כבתחילה, וכאילו כולה חדא היא].

אבל הרב פירש דהכא כגון דא"ל השאיליני פרתך שמונה ימים והשאל לי עמה ואח"כ השכירה לי ולא תהיה עמה, ומשך משיכה ראשונה לשאלה ולשכירות, א"נ דאמר ליה איפכא, משו"ה אבעיא לן אי מפקעא חדא אחברתה או לא, אבל התם ששכרה שמונה ימים ואח"כ נשאה, שהוא שאלה אחרת, ומשעה ראשונה לא משכה לשאלה, ומשו"ה הוה תרתי מילי, ואתיא בתרייתא ומפקע קמייתא. ובזה תירץ קושייתו. [ובחי' המיוחסים להריטב"א הוסיף בשמו, דמה"ט אייתי ליה להאיך בעיא הכא ולא לעיל בפסקא קמייתא דקא מייתי לה בשאלה בבעלים, משום דבההיא שעתא קני לה לשאלה ולשכירות כמתני' דהכא]. אבל תמהני אם הפירוש אמת, דמשמע דאי הכי לא דינא ולא דינא דפטור. ורש"י ז"ל לא כך פירש, אלא בששאל ולאחר זמן חזר ושאל או שגר קודם השלמת ימי שאלה ראשונה. עכ"ל הרמב"ן.

צח: אמר לא השואל שלחה לי וגו' או ביד בנך וכו' ושלחה ומתה חייב.

הקשה בחי' המיוחסים להריטב"א בשם הראב"ד, היאך נעשו שלוחיו של שואל, והלא השואל לא דבר עמהם, והמשאיל הוא המצוה עליהם להוליכה אצלו, והלא הם שלוחיו של משאיל ולא של שואל. ועל כן אני אומר כי הוא על [ידי] זיכוי, שיאמר להם המשאיל זכו בפרה זו לפלוני לשאלה כי כן רצה שתזכו לו, והם כיון שקבלו אותה לשם זיכוי, כבר נעשו שלוחי שואל וידם כידו, [וצ"ב לפו"ר לרב דמוקי לה בעבד כנעני. דהא גבי עירוב תנן [עירובין עט:]: דאינו מזכה ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו, וכן תנן במעשר שני פ"ד מ"ד], הואיל ומדעתו היה, אע"פ שיש לו בידה זיכוי צד חובה להתחייב באונסין ובמזונותיה, לפי שחבין לאדם שלא בפניו מדעתו. עוד אני אומר, אפי' תימא שלא ע"י זיכוי, אלא כשאמר לו שלחה [לו] [לי] ביד בנך או ביד עבדך, כלומר אמור לו בשמי שיביאנה לי, והוא אמר לו, והוא קבל על עצמו להביאה ולמסרה לידו, נמצא הוא שלוחו של שואל, שעשאו שליח ע"י בעל הפרה.

צח: וכן בשעה שמחזירה.

כ' המרדכי [סי' שע"ה], מספקא לי אי אמר ליה [משאיל לשואל] פה אל פה שלח, ועד שלא הספיק לשלוח מת המשאיל, וזה שלח אותה ומתה

בדרך, אם פטור, דהא נפלה קמי יתמי. [א"ה, לא נתבאר אי מיירי בשידע השואל שמת, או כשלא ידע, או דילמא בתרויהו גווינ].

צט. ביד עבדו חייב, יד עבד כיד רבו.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א, אבל לא פריך מרישא דקתני ביד עבדו של שואל פטור, דהיינו בלא ידיעת השואל שלא ידע השואל ביד מי ישלחנו לו, והמשאל שלחה לו ביד עבדו של שואל פטור, ואמאי פטור, יד עבד כיד רבו, והו"ל כאילו קבלה השואל בעצמו מיד המשאל, די"ל אפי' עבדו של אדם לאו כיד רבו הוא להתחייב רבו באונסי הבהמה, אא"כ בשליחות שואל ממש, אבל "ביד עבדו חייב" שייך לאקשווי אמאי חייב השואל, שהרי עדיין לא יצאת מרשות המשאל, דכיד רבו דמי, כיון שהמשאל עצמו שלחה לו בידו.

צט. נעשה כאומר לו הכישה במקל והיא תבא.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, תמייהא מילתא, כי אמר לו הכישה במקל והיא תבא במה זכה בו השואל, והרי לא משך ולא באה לרשותו כלל. ויש מתרצים [עיין בתוד"ה כיון] דמייירי שאמר לו הכישה במקל והיא תבא לסימטא או לצדי רה"ר שהמשיכה בה קונה. ותמייהא מילתא דהא כל זמן שהוא לא משך או לא קראה שתבא אין כאן משיכה, ומדין חצר לא משמע דקני ליה סימטא או צדי רה"ר בשום דוכתא, ואפי' הוא עומד בצדן, אא"כ הוא מדין ד' אמות שתקנו חכמים, וכשאומר דליקני ליה ד' אמות דידיה.

והנכון כדפירש"י דטעמא דהכא דאמר ליה הכישה במקל והיא תבא שיעבד נפשיה מהשתא. עד כאן. פירוש לפירושו, דהכא לא מדין שאלה נתחייב בה, אלא שכל שאומר לחבירו שיוציא ממנו על פיו למקום שאינו משתמר או שיוזקנו לים וכיו"ב ויתחייב לו, מיד שעשה כן על פיו נשתעבד לו בההיא הנאה כאילו קבלו ממנו ממש, ואב לכולן ערב, וכדפרש"י בפ"ק דקידושין, וכל שאמר כן בפירוש הכישה במקל והיא תבא ואתחייב אני לך, דכו"ע חייב, דהו"ל כאומר זרוק מנה לים ואתחייב אני לך שהוא חייב וכו', [אבל הנימוק"י כ' בשם הר"ן, דהכא אפי' אמר ליה בפירוש הכישה במקל ואתחייב אני לך פטור, דהתם בזרוק לים היינו טעמא דמייחייב, לפי שמשעה שזרקו אזל לאיבוד ולא כל הימנו החזירו, וכן בתנהו לכלב, אבל הכא שמשעה שהכישה יכול להחזירה, אפי' אל' בהדיא ואתחייב אני לך פטור], אבל הכא אע"פ שלא אמר לו אתחייב אני לך אמר רב שהוא חייב, דכיון דלהנאתו הוא אומר לו לשלחה, מסתמא כאילו פירש ואתחייב אני לך וכו'.

והשתא א"ש מאי דאמרינן שהאומר שלח לי ביד עבד כנעני, כיון דרוב עבדים רשעים, ואין להם ממונן לשלם, הרי זה כאומר הכישה במקל לרה"ר או למקום איבוד, ומאן דמותיב לה בסמוך סבר כיון דעבד בן דעת ואימת רבו עליו, מקום המשתמר הוא חשוב, וכיון דלא אמר ואתחייב אני לך פטור.

צט. כגון שהיתה חצרו של שואל לפניו מחצרו של משאל.

כ' הראב"ד והרשב"א, שאילו אמר בהיפך, כיון שדרך המשאל לעבור דרך חצרו של שואל ויש לו עליו דרך, אפי' נכנסה בחצרו ממש, עדיין לא יצאה מרשות המשאל.

צט. לא צריכא דאיכא גזייתא.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, מה שפירש"י שהם ברשותו של משאל, אינו מחזור, דודאי כל כה"ג לא מחייב כלל, שהרי לא יצאת מרשותו של משאל כלל, וכשאינה נכנסת לאותן גווייתא, הרי היא נכנסת לחצרו של שואל, ופשיטא שנתחייב בה. ולכך פירשו דהני גווייתא הן בין חצירו של שואל לחצירו של משאל, והם של אנשים אחרים, מהו דתימא לא סמכא דעתיה דשואל, ועד דאמר ואתחייב אני לך לא מייחייב, [לטעמיה אזיל דפירש להך דרב מדין ערב, והו"ל לעיל בד"ה נעשה כאומר לו], קמ"ל דסמכא דעתיה, ומכיון שיצאה מרשות משאל חייב באונסים. אבל אם היתה רה"ר מפסקת ביניים, לעולם אימא לך דלא סמכא דעתיה, ועד שיאמר בפירוש ואתחייב אני לך לא מייחייב. [וז"ל לעיל [בד"ה לימא מסייע ליה],

אם היתה רה"ר ביניים, כיון דלא סמכא דעתיה, ורחוק הוא שיהא לו תועלת באותה הכישה, לא משתעבד, והו"ל כאומר זרוק מנה לים ולא אמר ליה ואתחייב אני לך, שאינו חייב].

צט. בתוד"ה כיון. לכאן נראה דמייירי שיצאתה מיד לסימטא או לצדי רה"ר וכו'.

כ' הגרע"א, תמצית דבריהם דמשיכת המשאל בשביל השואל הוי קנין לגבי השואל. ותמוה לי דא"כ יהא כמו שאלה בבעלים, דהא בעידן שאלה דהיינו בשעת משיכה היה המשאל עוסק במלאכת השואל במה שנעשה מעשה משיכה עבורו, ובתוד"ה באומר הקשו דמשיכת עבדו יהיה שמירה בבעלים, ותירצו דהוי כשואל שתי פרות, דעבדו כבהמתו, משא"כ הכא דהבעלים בעצמם עושים המשיכה עבור השואל, בזה ישאר הקושיא דהוי שמירה בבעלים. וצלע"ג.

וז"ל חי' המיוחסים להריטב"א, באומר לו הכישה במקל וכו', שאין זה השאלה בבעלים ולא השאל עם פרות, דהתם שאלת הפרה נעשית במשיכתה, ושאלת הבעלים לאו צורך שאלת פרה, הכא דהכישה במקל צורך שאלת הפרה הוא, שכך אומר לו תבא באחריותי על מנת שתכישנה במקל, נמצא הכשתה במקל היא משיכתה בלא בעלים ע"י כן מחייב עצמו באחריות.

צט. אילימא לאונסין, מאי שנא פרה דמשעת שאלה.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, למאי דס"ד השתא דלענין אונסין קאמר, משמע דסבירא לן דבשאלה דוקא הוא דאמרה רב הונא, שחיובו גדול, ומסתמא לא חייבו הכתוב עד שיתחיל ליהנות בו, אבל קודם לכן דיו שיהא כשומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה, ולהכי לא פרכינן עלה מסברא, ופרכינן עלה מפרה, דמאי שנא פרה שהוא חייב באונסיה משעת משיכה ואע"פ שעדיין לא נהנה בה.

צט. אלא לחזרה.

כ' בחידושי הריטב"א החדשים, פ"י דלאונסין ודאי משעת משיכה הוא דמתחייב כשם שמתחייב שומר שכר בגניבה ואבידה, ולא מטעם משיכה, דהא ס"ל השתא דאין משיכה קונה בשומרים, וכשם שאינה קונה לחזרה כך אינה קונה להתחייב באונסיה, דמאי שנא, אלא טעמא משום דאדם משעבד עצמו בכסף, ובההיא הנאה דאושלה ניהליה ואפקיה מרשותיה לרשות שואל, גמר ומשעבד נפשיה באחריות כאילו קבל ממנו שכר לשמור ולהתחייב באונסיה, ומיהו אם רצה המשאל לחזור בו יכול לחזור בו כל זמן שלא התחיל השואל להשתמש בו. [וז"ל הרא"ש [סי' ט"ו] וסברא גדולה לחלק בין חזרה לחיוב אונסין, דלענין חזרה ברשות הבעלים קיימא כל זמן שלא עסק בה השומר דבר הקונה במקח וממכר, אבל לענין חיוב אונסין, מיד שסילק בעל הבהמה שמירתה מעליה מדעת השומר, קמה ליה ברשות השומר לשומרה].

וטעמא דרב הונא, משום דס"ל דמשיכה אינה קונה במטלטלין מדאורייתא, ורבנן הוא דתקון, וכי תקון דוקא במכר או במתנה שהוא קנין הגוף, אבל בשאלה דלית בה לשואל אלא קנין פירות, לא תקנו לו משיכה, ואע"פ שאדם קונה בחזקה דקל לפירות, שאני התם שגופו של דקל נותן פירות, ותו לא פלוג רבנן בין דקל לפירות או בית לדור בו, דהא מ"מ קרקע הוא שראוי לפירות, אבל כלי שאינו ראוי אלא להשתמש בו, אין משיכה מועלת בו. ולהאי סברא אפשר כי שאלה לאו דוקא, אלא ה"ה לשכירות כלי שאין משיכה מועלת בו לחזור, ויכול המשכיר לחזור בו כל זמן שלא התחיל במלאכה. והנכון דשאני שכירות דמכירה ליומיה היא, והרי הוא בכלל משיכה שתקנו בלקוחות.

צט. ופליגא דר' אלעזר, דא"ר אלעזר וכו' כך תקנו משיכה בשומרים.

כ' בתוס' הרא"ש, ושלוש מחלוקות בדבר, דר' אמי סבר משיכה קונה בשומרים דבר תורה, הילכך מעל, ור' אלעזר סבר תקנו משיכה מדרבנן, ורב הונא סבר דאף מדרבנן אין משיכה קונה. וז"ל חי' הריטב"א החדשים [סוד"ה ואי לאן], וא"ת ולדידן דסבירא לן דמשיכה קונה בשואל, היכי

מעל, דהא משיכה זו אינה אלא מדרבנן שתקנו משיכה בשומרים, וי"ל דאפ"ה איכא מעילה, דהפקר ב"ד הפקר, וקנין דרבנן קנין דאורייתא חשיב לענין זה.

צט. כך תקנו משיכה בשומרים.

כ' הנימוק, איכא מ"ד דכי מהניא משיכה בשומרים, דוקא בשואל ובשוכר, שכיון שהם משתמשין בגופו של כלי, הויא ליה כמכירה ליומיה, ודין הוא שתקנה להם משיכתם כיון שהם זוכין בגופו של דבר, אבל שומר שכר ושומר חנם שאין להם זכיה כלל בגופו של כלי, ליכא למימר דתקנה להו משיכה, שהיאך יתחייב בעה"ב בשכרו [של שומר] מפני משיכה של שומר שלא יוכל לחזור בו. אמנם בשם הר"ן כ', אני איני אומר כן, אלא שומר שכר הרי הוא כפועל של בעה"ב, ומשיכת הכלי שהוא נעשה שומר עליו הרי הוא כהתחלת מלאכה, וכשם שהפועל זוכה בשכרו משעה שהוא מתחיל במלאכה ושוב אין בעה"ב יכול לחזור בו, כמו שכתבתי ר"פ האומנים, כך הוא דינו של שומר שכר שהוא זוכה בשכרו משעת משיכתו של כלי שהוא התחלת מלאכה שלו.

עוד כ' הנימוק, כ' המפרשים ז"ל שהשוו חכמים מדותיהם [בשוכר], דכי היכי דמהני ליה לשוכר משיכתו שאין המשכיר יכול לחזור בו, ה"נ מהני משיכתו למשכיר שאין השוכר יכול לחזור בו, אבל בשואל לא הוה מסתברא הכי, דנהי דמשמשך אין משאיל יכול לחזור בו, שואל מיהא יכול לחזור בו, דעיקר שאלה לצרכו הוא, וכדאמרינן [צד:]: דכל הנאה שלו. אבל הרא"ה ז"ל כ', שאף בשואל השוו מדותיהן ואינו יכול לחזור בו, דאע"ג דודא אם רצה להחזיר לרשות בעלים מחזיר, דליכא למימר שיהא מחויב לשמור בעל כרח, מיהו אם חזר בו ונאנס בשעה שמחזירו חייב, ולא אמרינן דליהוי כהחזירה אחר ימי שאלתה כיון שחזר בו, דלא ליחייב אלא כשומר שכר.

צט. בתוד"ה וחבירו. וליכא למימר דאיירי בקורדום כלי שרת ששוחטין בו וכו' דהא קתני סיפא וכו'.

בחי' המיוחסים להריטב"א הביא מי שפירש בקורדום כלי שרת, וכ' ע"ז וז"ל, ותימה הוא היכן מצי קרדום בכלי שרת, ושמו קרדום שמשפין בו את הגיזרין מיקרי כלי שרת. [והא דלא ניח"ל בקרדום ששוחטין בו, אולי משום דלא נזכר בכל מקום אלא סכין, וחלוקין בשמן ובצורתן. או שמוא ס"ל כדעת רבינו אפרים בתוס' ריש פ' איזהו מקומן [מז: בד"ה קדשי קדשים] דא"צ שיהא הסכין כלי שרת].

צט: שכירות מאי עבידתיה.

ופירש"י להקנות עד שימשוך, ומאי חזקה בלא משיכה משכחת לה. וכ' ע"ז הרמב"ן, משמע שאין שכירות נקנה בכסף, ותמיהני לר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות, מה טעם אין שכירות נקנה בכסף, דהכא לא שייך למימר גזירה שמוא יאמר לו נשרפו חטיף בעליה, דהא לנפשיה טרח ומציל. ואיכא למימר דהואיל ותקון רבנן שלא יהו המטלטלין נקנין בכסף במכירה, לא פלוג בשכירות דהוא נמי מכירה ליומיה, ואע"ג דאיכא זביני נמי דמיקנו בכסף, כגון מילתא דלא שכיחא [כדלעיל מז:], התם משום דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה בה רבנן, אבל שכירות שכיחא, ואי אמרת מקנה, אתי למימר הכי בזביני גופייהו.

והאי תירוץ לא ניחא לי, דגבי מילתא דלא שכיחא אע"ג דאיכא למימר נשרפו חטיף בעליה, לא גזרו רבנן, אבל היכא דליכא למיחש, לעולם לא גזרו, כדאמרינן [לעיל מט:]: גבי עליה של לוקח מושכרת למוכר. ובפ' מרובה [עט:]. גרסינן עלה, שכירות דמאי, אילימא שכירות דמטלטלי, מטלטלי בני שטרא ניהו, אלא שרש"י כ' שם דכסף נמי אינו קונה אלא לענין מי שפרע, ואין לשון הגמ' מחזור בכך.

צט: הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי.

כ' בתוס' הרא"ש, פירש"י דקמי שמיא גליא, וקשה דשלא מדעתו לאו דוקא, דכ"ש אי ידע ולא מיחה בו, דאמרינן אחולי קא מחיל ליה וניחא ליה. אלא ה"פ, כהדיוט מדעת דמי כלומר שידע ומיחה בו, דרחמנא הזהיר

לכל שהנהנה מן ההקדש מעל. [א"ה, לכאן קושיתו רק על ל' רש"י בב"ק [כ:]: שכי' רק דדעת שכינה איכא, אבל בל' רש"י כאן לכאן יש לכוון כפירוש הרא"ש].

צט: אמר רבא הני שקולאי דתברו חביתא וכו'.

כ' בחכמת מנוח, נקט ליה הכא להורות שכמו שביומא דשוקא מהדרין ליה חביתא דחמרא ולא מעות, כן לעיל בגזל חביצא ואכיל ליה, אם רוצה נותן לו חביצא אחרת כזה, ואין חייב לתת לו מעות דוקא. [דאע"ג דגבי חבית איירי בחיוב מזיק או שומר, וגבי חביצא איירי בחיוב דגנב וגזלן דדרשינן בהו "חיים שנים ישלם", ו"כאשר גזל", מ"מ ס"ד גם בזה יוכל לתבוע מעות ואיצטריך לאשמועינן דאינו יכול, ועיין בתוס' לעיל צו: בד"ה זיל].

צט: בתוד"ה פרט למזיק. אבל מדאורייתא לא משלם אפי' קרן וכו'.

בחי' הריטב"א החדשים הביא דבריהם, וכ' עוד, וא"ת והא קרא דכי יאכל קדש בחומש מיירי. וי"ל דקים לן דקרא הכי קאמר, כי יאכל משלם אפי' חומש, פרט למזיק שהוא פטור אפי' מן הקרן. עוד י"ל דזימנין דמשכחת דמשלם הקרן בתרומה, כגון בתרומה שבאה לידי כהן, דלא גרע משאר ממונו של כהן שחייב מן התורה לשלם קרן, ואפ"ה אמר רחמנא שפטור מן החומש. ועיין בתוס' בב"ק [ו: בד"ה שור רעהו] ובתוס' הרא"ש שם שכי' וז"ל, ואע"ג דכי יאכל בתרומה כתיב, ושם חייב קרן דמזון כהן הוא, מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק, אלא מקרא אחרת דהוי כגזל חבירו ומזיקו, ומיהו קרא דכי יאכל בא לפטור מזיק את התרומה שפטור לגמרי, דאי הוה מחייב בקרן היה מחייב נמי בחומש, וקרן דמחייב משום דלא גרע ממזיק חולין של חבירו, והלכך שפיר ילפינן מהיקשא לפטור המזיק את ההקדש לגמרי.

ק. המחליף פרה בחמור וילדה וכו'.

כ' בשיטמ"ק בשם הרמ"ך, ודאי מיחזי לאוקומה לטענתא דמוכר בכה"ג, דקטעיין מוכר אין פרה מעוברת זבינית לך, ולא הוה ידענא אי האי פרה ילדה או לא, ולבסוף איגלאי לי דודאי ילדה מקמי דזבינתה ניהלך, והשתא אי בעית יהיבנא לך פרה אחריתי מעוברתא, ואי לא בעית ליבטיל המקח, ואידך קא טעיין האי פרה ודאי מעברתא הות בעידן זביני, וולדה דילידת דילי הוא וברשותא דידי ילדה, ולא שקילנא מינך פרה אחריתי מעוברתא, דלא שוה העובר במעי אמו כמה דשוה כדמיתיליד, אבל היכא דאמר ליה פרה סתמא, בההיא לית דינא ולא דינא דלא קנה ולד כלל. ואפשר נמי לפרש המחליף פרה בחמור בדאמר ליה פרה שלי הידועה כמו שהיא עכשיו אני מחליף בחמורך, וקטעיין מוכר שבאותה שעה שמשך החמור כבר ילדה הפרה, ומשו"ה נתרצה הוא באותן חליפין בלא תוספת דמים, ואידך קא טעיין כי בשעתא דאימשיך ליה חמור אכתי פרה מעברתא הות. [וע"ע מש"כ בזה בתפא"י אות כ"ד].

ק. היו לו שני עבדים וכו'.

כ' בתוס' הרא"ש, בשם הר"מ, איצטריכו כל הני בבי משום חידוש זה אומר איני יודע וכו', דאי משום רישא הו"א התם הוא דיחלוק ונפיק לפלגא דממונא מחזקיה, משום דשואל יש לו לידע טפי ממשאיל אם שאולה מתה או שכורה מתה, אבל בהמחליף פרה בחמור לרבא דמוקי לה בשמא ושמא סד"א כיון דלא היה להם לידע, לא נפיק ממונא מחזקת מרא קמא. וסיפא דהיו לו שני עבדים איצטריך, דאי מתרי בבי קמאי, הו"א התם הוא דמפקינן ממונא מחזקת מרא קמא בטענת שמא, משום דלא היה לו לתבוע לידע, אבל בסיפא כיון דהיה לו ללוקח לידע, נהי נמי דמוכר היה לו לידע, מ"מ לא נפיק ממונא מחזקיה, כיון דתובע יש לו לידע ולא ידע, ועוד דלוקח יש לו לידע טפי ממוכר, שהמוכר הוא רגיל למכור ביום אחד לכמה לוקחין ואינו יכול לזכור הכל.

ק. המוכר אומר קטן מכרתי והלה אומר איני יודע, אין לו אלא קטן.

הגרע"א בתוספותיו למתני' הקשה, לרב הונא ורב יהודה דאמרי ברי ושמא ברי עדיף, אמאי איצטריך הך דהכא, דהשתא ברישא אמרי' ברי עדיף להוציא, כ"ש להחזיק, ואמתני' דלעיל [צז:] הקשו כן תוס' שם [בד"ה והלה], ותי' [בת"י בתרא] דברי דמשאיל עדיף מברי דשואל וכו', אבל הכא

לא שייך תירוצם, זהכא שניהם ראויים לידע. ותירץ, דהתם דלרב הונא ורב יהודה באמת מייירי רישא אף בפרה אחת, דאין טעם לחייב רק מדין ברי ושמא, בזה שפיר הקשו דלמה לי הסיפא, אבל הכא דבאמת ברישא חייב ג"כ מדין מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע, כיון דקתני בבבא דישבע, ממילא בבבא דישבעה ורישא מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע, א"כ לא נשמע מרישא דברי ושמא ברי עדיף, דהא בלא"ה חייב מדין מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע.

ק. מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא

כ' השיטמ"ק בשם הראב"ד, וכיון דאיכא שבועה דאורייתא דאפי' מודה מקצת נמי לא שבקינן ליה אלא בשבועה, כיון דבעי אישתבועי שקיל לכוליה בשבועה, דתרתיה לא עבדינן ביה דמשתבוע ומפסיד מחצה, אלא נשבע ונוטל הכל, כלומר שאינו משלם כלום, ומשו"ה ישבע המוכר ופטור או נוטל הכל מן האגם או מן הסימטא. וז"ל ח' הריטב"א החדשים, פי' דכל היכא דאיכא שבועה דאורייתא לא אפשר דלא לישתבע, וכיון דמשתבוע ליכא חלוקה שוה, שזה יטול מחצה בלא שבועה וחבירו יטול בשבועה. [ולא אמרינן איפכא, דכיון דבלא חיוב שבועה אין לו ליטול אלא מחצה, לא נשביענו אלא על מה שנוטל, ולא יפסיד שכנגדו מחמת שבועתו, [וכעין שבועה דריש מכילתין, זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וכו']. דהתם כך תקנו חכמים שלא ישבע אלא על מה שנוטל, אבל הכא מחויב לישבע לברר טענתו, וממילא הוי שבועה על הכל].

ק. בטוענו דמי, דמי עבד גדול דמי עבד קטן.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, וא"ת וכיון דטוענו דמים מכלל שכבר פרע לו דמים, ועבד כנעני נקנה בכסף, וא"כ למה תובעו דמים. תירץ רש"י, דמתני' מוקמינן לה השתא באדם שתובע לחבירו נתתי לך דמים הראויין שתקנה לי עבד גדול, והלה אומר לא נתת לי אלא דמי עבד קטן. ול"ג דמתני' במוכר ולוקח איירי, אלא הכא במאי עסקינן כגון שלקח על תנאי ולא נתקיים התנאי, וחייב המוכר להחזיר לו מעותיו. א"ג במקום שכותבין את השטר, שלא קנה עד שיכתוב לו את השטר. וכן פי' ר"י ז"ל. [עיי' בתוס' דידן כתי' בתרא, אבל תי' קמא לא הביאו]. וז"ל ח' המיוחסים להריטב"א, פירוש, כגון שמכר לו עבד או שדה ונתן לו הדמים, וקיבל עליו כל אונסין שבעולם, ואירע אונס בעבד ובשדה, כגון שמת ונטלו מסיקין, [והלוקח] תובע דמיו מן המוכר.

ק. בתוד"ה הא מני. נראה לרבינו שמואל וכו', וקשה לר"י וכו', מיהו קשה וכו'.

וז"ל ח' המיוחסים להריטב"א, אית דבעי למימר דאקושיא קמיייתא קאי וכו', והשתא אפי' כשהוא ברשות אחת מהם לא ס"ל המוציא מחבירו עליו הראיה כלל, אלא חולקים שבספק היא. [וקשיא היאך אפשר לומר כן, דאפי' אם] הוא ברשות אחת מהן לא ס"ל הממוע"ה, והא קרא כ' מי בעל דברים יגש אליהם, ראה יגיש [עליכם] [אליהם], ולא בעי לאתויי ראה ליפסיד, ואם איתא לדסומכוס דאית ליה האי סברא, ליפלוג בלא ראה, ועוד אין לך אדם שלא יטעון לחבירו מנה לי בידך, ואע"ג דלית ליה ראה והיא מוחזקת ביד אחת מהן פליגי, וא"כ לא שבקת חיי לכל בריה לדעת סומכוס. אלא ה"פ, דמ"מ איצטריך לן תירוצא קמא דקיימא באגם, וליכא למימר דנוקמה אחזקה קמא, דסומכוס היא דס"ל היכא דליתיה לממונא ברשותא [דחד מינייהו, אבל היכא דאיתיה ברשותא] דחד מינייהו, בההוא מודה סומכוס דאמרינן הממוע"ה.

ק. בתוד"ה הא מני. וי"ל דחזקת מרא קמא חשיבא טפי.

הגרע"א ביאר כוונתם, דחזקת מעוברת לא הוי כ"כ חזקה, וכו', דחזקת מעוברת איתרע, דהרי ילדה לפנינו, ואף לפי סברתם [עיי' חולין י. בתוד"ה סכין, נדה ב: ד"ה התם] דלא אמרינן כן רק במקוה, מ"מ י"ל דה"נ בחזקת מעוברת, דמעט מעט קרוב לתשלום ההולדה. [אע"פ שיש לה קצבה זמן שדרכה להוליד, [עיי' בכורות ח. דעיבור דבהמה דקה טהורה חמשה חדשים, ושל גסה תשעה וכו'], משא"כ בחסרון דמקוה].

ק. אמר רב פפא (בדילפי) [בדלייפי].

כ' בחי' הריטב"א החדשים, שתובעו ג' אמות של בגד הראויין לעבד גדול, והלה אומר לא היו אלא שנים כדי הראוי לעבד קטן, דהשתא הו"ל מודה במקצת גמור, וכאומר יש לי בידך מנה של מלוה והלה אומר אינם אלא חמשים של נזקין, דמלוה ונזקין אין התביעה תלויה בהם, אלא להראות מקום בעלמא, וכל שאין עיקר ההודאה והטענה תלויה בו אלא שבא להראות מקום, אינו מעכב כלום בדין מודה במקצת. והא דאמרינן עומרי שדה גדולה ועומרי שדה קטנה, מה"ט נמי חשבינן ליה מודה במקצת גמור, שאין הקפידא בכפירה וטענה זו על השדה, אלא על ריבוי העומרים ומיעוטן, ולסיים מקום או להזכירו, והלה טוען שלא היה לו לתת מעומריה אלא שיעור עומרי שדה קטנה.

ק. אמר רב פפא (בדילפי) [בדלייפי].

כ' בחכמת מנוח, דרך מוכרי בגדים לעשות בגדים גדולים, וכשבא לקנות בגד קטן, פותחין בתפר מלמטה ולוקחין משם חתיכה מלמטה סביב, ואז ראוי לקטן. בדלייפי ענין חיבור, תרגום וחומר [שמות כ"ח, ז'] ויתלפף. [והא דפריץ עלה אכתי הילך הוא, אע"ג דמחוסר מעשה לתקנו, דהוי לכא' כשדה שחפר בה בורות שיחין ומעורות דאמר לקמן דלא הוי הילך, אולי הכא שאני משום שכך דרך המוכרין, שמוכר לקטן בגד גדול ומתקנו. ועדיין צ"ב].

ק. עבדא דקטע ליה לידיה, ושדה שחפר בה בורות שיחין ומעורות.

כ' המאירי, יראה לי שלא סוף דבר שעשה בידים, אלא בכל שהוא חייב על אותו קלקול. [לכא' כוונתו אף ע"י אחרים ובאונס גמור, אם יתחייב משום זה להחזיר דמי המקח שכנגד אותו קלקול].

ק. בתוד"ה כסות. בשלמא שדה שלוקח אומר מכרת לי מ' עומרים ומוכר אומר כ' וכו'.

וז"ל תוס' הרא"ש, כגון שמכר לו משדה גדולה מאה עומרים והיינו שיעור עומרי שדה גדולה, והוא אומר או ארבעים או חמשים דהיינו שיעור עומרי שדה קטנה וכו'. [ועיי' ל' ח' הריטב"א החדשים, הו"ד לעיל בגמ' ד"ה א"ר פפא]. ובתורפ"כ ז"ל, דבשלמא משדה מצי למימר כדקאמר עומד בשדה גדול, דאורחא דמילתא הוא שהיה לו שדה גדולה [ואמר לו המוכר משדה זו שמכרת לך עומרים שלה קטנים, והלוקח אומר שמכר לו מאותה שדה עומרי שדה גדולים], אבל כסות משמע שמכרן כשהיה עשוי כבר, ולא כדילפינן, ולהכי פריד כסות הוי כמו טענו חטיין והודה לו בשעורים.

ק. ועשו פחות מרביעית לסאה.

פירש"י זיתים רעים שאין בסאה שלהם רביעית שמן. וכ' ע"ז בחי' הריטב"א החדשים, ולא נהירא, דהא מילתא דלא שכיחא הוא שלא תעשה סאה רביעית שמן. [דריבועית הלוג הוא א' מצ"ו בסאה]. ולכך פירשו שהאילן שהיה ראוי לעשות סאה זיתים בעודו בתקפו, עכשיו עושה פחות מרביעית שמן. והמאירי הביא פירש"י, וכ' עוד, וי"מ לבית סאה קרקע שהזיתים נטועים בתוכה נטיעה הראויה לבית סאה, [א"ה, לכא' כוונתו ג' אילנות], ולא הוציאו רביעית שמן.

וז"ל ח' המיוחסים להריטב"א, פירוש הרב ב"ה שלא שיהו שם כדי שיתבשלו, ועשו פחות מרביעית לסאה, כלומר הזיתים יוציאו [רביעית] אם היו [הם] מבושלים [ו] היה בהם סאה, [אבל] כמה שעכשיו לא היה מחזיק אפי' [סאה אלא] פחות מרביעית שלא שיהיה הזיתים כלל באילנות. אבל לא כפי' ר"ש שפירש ששיהן ממש עד עת בצירתן, אלא שהוציאו זיתים רעים שלא עשו שמן אלא פחות מרביעית לסאה, דדין סאה זיתים להוציא רביעית סאה שמן. [א"ה, אבל המאירי פי' להדיא דרביעית זה פרושו רביעית הלוג, וכ"נ מסתימת שא"ר, דסתם רביעית בשאר דוכתי היינו רביעית הלוג]. הא ליתא, דבהא ודאי קפיד, כיון שהעמידן בקרקע כל כך, דמצי אמר ליה אנא נטעי והווי מפקי טפי, אלא [ודאי כמו שפירש הב"ה, ו] בהא ודאי לא קפיד כיון שלא שיהו שם כ"כ, ולא קפיד באותו שמן שיוצא מהן.

ק. זה אומר זיתי גדלו זה אומר ארצי גדלה יחלוקן.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א, פירוש האי יחלוקו לאו כמ"ד ממוון המוטל בספק חולקים, דהא ליכא חד מינייהו דבעי למימר דווקא דידיה הוא גדל, דוודאי תרוייהו גדלו הזיתים, ובלא חד מינייהו לא הוו זיתים, וכיון שכן דינן לחלוק, ואפי' למאן דלית ליה חולקים, הכא אית ליה. וז"ל המאירי, ואם עשו רביעית ונחלקו בו בעל הקרקע ובעל הזיתים, זה אומר זיתי גדלו, וכלומר שאע"פ ששניהם גרמו מ"מ זית עיקר, וזה אומר ארצי גדלה ר"ל שקרקע עיקר, יחלוקו.

ופירשו בגמ' שאם מכר לו ע"מ לקוץ לאלתר, אפי' רביעית לבעל הקרקע הוא, ואם מכר לו ע"מ להשהותם כמה שירצה, אפי' פחות מרביעית לבעל הזיתים, ומשנתנו בשמכר סתם וכו', ואין לומר בכאן מוציא מחבירו, שהדבר ידוע ששניהם גרמו, והרי שניהם מודים זה לזה תנאי מכירתם, אלא שזה אומר דעתי היה כך וזה אומר דעתי היה כך. ומ"מ אם זה טוען בודאי ע"מ לקוץ מכרתי, וזה טוען בודאי ע"מ להשהות מכרתי, רואין הזיתים ברשות מי, ונעשה חבירו מוציא וכו'. [ויל"ע לסומכוס אי חולקין בכה"ג].

ק: שטף נהר זיתיו וכו' יחלוקו.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, ומדלא קיהיב שיעורא, מכלל דמתני' אפי' בפחות מרביעית לסאה. וכולה מיירי כשרצה בעל השדה לקיימן שם, שאילו רצה היה אומר לו עקור אילנך בין בתוך שלש בין לאחר שלש, כי במה זכה בעל האילן לקיימן בשדה חבירו. [ואע"ג דבעל הזיתים אינו יכול לומר זיתי אני נוטל משום יישוב ארץ ישראל [כדלקמן קא], מ"מ לא אמרי' מפני זה שיכופנו לבעל הקרקע לקיים זיתיו של זה שבאו שם שלא מדעתן].

ק: אי דאמר ליה קוץ לאלתר, אפי' פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע.

כ' הרשב"א, ונראה לי דלא והכל לבעל הקרקע קאמר, דהא אמר ליה לוקח זיתי גדלו, אלא לבעל הקרקע מחיצתן קאמר, כדינא דמתני' ביתר מרביעית, והיינו דקאמר פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע, ומאי נמי דקאמר, אלא פחות נמי ברביעית. והרמב"ם כ' וז"ל, המוכר זיתיו לעצים, אם פסק עמו לקוץ, כל הפירות שיעשו הרי הן לבעל הקרקע. ע"כ. והוא ב"ד מהל' שכנים [היא"א]. ואינו מחוור בעיני.

והרה"מ שם הביא ד' הרשב"א והקשה ע"ז וז"ל, אם כדבריו ז"ל, לימא אפי' פחות מרביעית נמי ולישתוק, וכיון דאמתני' קאי, אנא ידענא דחולקין קאמר, אלא ה"פ, לא מבעיא רביעית דהוי כולו לבעל הקרקע כיון שהתנה עמו לקוץ מיד, אלא אפי' פחות מרביעית נמי הרי הוא לבעל הקרקע, וקשיא מתני' בתרתי. זה דעת רבינו. ויש לתרץ לדעת הרשב"א ז"ל, דאידי דאמר באידך דבעל זיתים, אמר בהא דבעל קרקע. ואין זה מספיק, שהיה לו לומר אפי' פחות מרביעית יחלוקו.

קא. לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן.

הקשה הרשב"א, אי נעקרו בגושיהן, אמאי קאמר הלה ארצי גדלה. וניחא לי, דאע"פ שנעקרו בגושיהן ויכולין לחיות בהן ומצילין אותן מן הערלה, מ"מ אינם יכולים לגדל פירות מחמת הגושין לבד, ואף אם יגדלו לא יגדלו אלא פירות מועטין. [ועיין במהרצ"ח שהביא מתשו' הרשב"א דהוה קשיא ליה קושיא הנ"ל, [לפי פירושו בדברי הרשב"א]. ותירץ הרשב"א דבגושין לבדם אינו יכול לחיות אלא קצת ימים, והביא ראיה מכאן דלא בעינן לגבי ערלה שיוכל לחיות כל ג' שנים. יעו"ש שהארין].

קא. א"ר יוחנן משום יישוב ארץ ישראל,

כ' הב"י [סי' קס"ח, והו"ד בפ"ח כאן סי' כ"ב אות צ'], דמרא קמא בלאו הכי יטע אחרים במקומן, וזה השני אם יעקרו משדהו לא יטע אחרים, כמו שלא היו לו מקודם. וז"ל הנימוק, ומסתברא דאפי' היה רוצה ליטול זיתיו כדי לנטוען במקום אחר אין שומעין לו, שהרי ממקום שעוקרין יש בו לחוש משום יישוב א"י.

כ' המאירי במתני', אמר זיתי אני נוטל, בארץ ישראל אין שומעין לו משום חיוב יישובה. ויש פוסקין כן אף בחוצה לארץ, ומפרשים בשמועה זו ארץ ישראל קרקע של ישראל.

קא. אמר ר' ירמיה כגון דא צריכה רבה.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פירוש דאלמלא שאמרה ר' יוחנן, הו"א דטעמא משום דאכחשו בארעיה, ואפי' בחוצה לארץ נמי. [ולפי' בתרא במאירי דאף לר' יוחנן אין חילוק בין א"י לחו"ל, לכאו' ליכא נפק"מ במילתיה דר' יוחנן דינא אלא בטעמא. או שמא ס"ל דטעמא דיישוב ארץ ישראל איתיה אף קודם שהשרישו. והריטב"א לשיטתיה שכ' דאף יישוב א"י הוא דוקא לאחר שהשרישו, וראייתו מדקאמר בשלהי סוגין דליכא נפק"מ בין הני טעמי אלא בחו"ל, אבל להני י"מ שבמאירי דיישוב א"י דאמר הכא חלוק מיישוב א"י דאמרינן לקמן, אולי ליכא ראייה].

קא. שמין לו וידו על התחתונה.

ופירש"י אם השבח יתר על הוצאה יש לו הוצאה, ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא שבח. ובעה"מ כ', פירוש ידו על העליונה, כמעולה שבשכירות, כאדם שאומר לחבירו בנה לי קרקע זו או נטע לי שדה זו שלא אצטרך אני לטרוח בה, דהא ודאי מהני ליה הנאה מעליא, ופירוש ידו על התחתונה בפחות שבשכירות כמה שמזלזלין הפועלים הפחותים. ולא נראה פי' רבינו שלמה ז"ל, משום דקשיא לי הא דא"ל רב להווא גברא זיל שום ליה וידו על העליונה, היכן מצינו יורד שלא ברשות ב"ד ושלא ברשות בעלים שיהא נוטל בשבח היתר על ההוצאה, וכן [אצ"ל וכי] מי עשאו לזה אריס או שתל. ומצאתי לרה"ג ז"ל שפי' בס' מקח וממכר בשער שביעי [דין י"ח], ידו על התחתונה, בפחות שישימו אותו בקיאיין שבשומא, וזה דומה לפירושונו, וכן פי' ידו על העליונה ביתר מה שישימו שמאים הבקיאים.

קא. דההוא דאתא לקמיה דרב א"ל זיל שום ליה וכו'.

כ' הרא"ש [סי' כ"ב], פירוש וידו על העליונה, דשדה העשויה ליטע היתה, א"ל לא בעינא יקח נטיעותיו, והא דאמר בשדה העשויה ליטע אומדים כמה אדם וכו', ובשאיין עשויה ליטע ידו על התחתונה, היינו כשבעל השדה רוצה לקיים הנטיעות בשדהו, אבל אם אינו רוצה לקיימם, אומר לו עקור נטיעותיך ולך אפי' בשדה העשויה ליטע, לפי שיכול לומר לדידי ניחא לי טפי בשדה לבן וכו'.

אבל הרמב"ן כ', הא דקאמר ליי רב להווא זיל שום ליה, סתמא קאמר ליה, לא ידו על העליונה ולא ידו על התחתונה, כדי לידע אם היתה לו שדה העשויה ליטע אם לא, וא"ל הווא גברא לא בעינא, כלומר אני לא היית נוטעה, וא"ל שום ליה וידו על התחתונה, וא"ל לא בעינא, נ"ל דהכי קאמר ליה, לא בעינא יטול עציו ונטיעותיו וילך, ואשתיק רב עד דחזייה דקא גדר לה, דדינא קאמר ליה כיון דלא בעי נטיעות, שאם רצונו בשדה לבן, אינך רשאי לכופו ליקח נטיעותיו של זה, וכיון דחזייה לבסוף דגדרה, א"ל גלית דעתך דניחא לך ודעתך לנוטעה, ושום ליה וידו על העליונה, שאם אין דעתך לנוטעה ובשדה לבן אתה רוצה, אמאי מנטרת ליה, הרי יש עליו ליטול עציו ונטיעותיו.

ומכאן למדנו שאם אמר בעל השדה או בעל הבית יטול עציו ואבניו, שומעין לו וכו'. ומיהו בשדה העשויה ליטע אין שומעין לו, דכמאן דגדרה ונטר לה דמי, ועדף מינה. [יעו"ש עוד ברמב"ן וברא"ש].

קא. היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשותו, ואמר לו עצי ואבניי אני נוטל, ר"נ אמר שומעין לו.

כ' הרשב"א, נראה לי דדוקא שקדם ואמר עציו ואבניי אני נוטל קודם שיאמר הלה דמיהם אני נותן, אבל קדם בעל השדה או בעל החצר ואמר ניחא לי במה שעשה, מיד קנתה לו חצרו, שהרי כשבנה זה או נטע, על דעת שיקנה הלה אם ירצה בנה ונטע, והרי זה כאילו נתן מטלטלין בחצר חבירו ואמר לו לכשתרצה לקנות מטלטלין אלו הרי קניום לך בכך וכך,

ואמר הלה תקנה לי חצרי, או שגילה בדעתו דניחא ליה דתיקני לו חצרו, קנה ואין חבירו יכול לחזור בו וכו'.

קא: בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו, בשדה מ"ט משום ישוב ארץ ישראל.

כ' בהגהות מים חיים להפ"ח, עיין לקמן פ' המקבל [קח:] דישוב דבתי עדיף מארעא לזרעא, והרא"ש בפסקיו הרגיש מזה ותיירץ שפיר. [דאמרינן התם ארעא לבתי וארעא לזרעא, ישוב עדיף, ולית ביה משום דינא דבר מצרא, וכ' הרא"ש שם [סי' ל"ג], אבל לנוטעה אילנות יראה דחשיב מבתי, כדקאמר בפ' השואל בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו]. [ולכאוי היינו דוקא באילנא דפירי, דבהכי איירי סוגיין, ולא באילני סרק. וצ"ת]. ועיין ברש"ש ש"כ"ז מסברא דנפשיה, ומייתי ראייה מדאמרינן בב"ב [כד:] דאפי' לרבנן דאמרי בערכין [לג:] דאין עושין מגרש עיר, מודו דאילנות שרי במגרש.

קא: המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים וכו'.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, כולה מתני' וגמ' דעלה במשכיר בית סתם שלא קבע זמן, אבל אם קבע זמן, אינו צריך שום הודעה לא לשוכר ולא למשכיר, ואפי' נפל ביתו דמשכיר או דכלליה לבריה, אינו יכול להוציאו קודם זמנו, וכן פ' הרמב"ם. וגרסינן בירושלמי, תני ללינה אין פחות מיום אחד, לשביתה אין פחות משני ימים, לנשואין אין פחות משלשים יום, ואם השכירו לזמן ידוע, אפי' הגיע זמנו בימות הגשמים הגיע, מידע ידע דזמניה טבת הוא. [ואין ממתיק לו אפי' שעה אחת וכו' ואפי' מטר יורד וסוהף, וא"צ לו להודיעו קודם זמנו. ל' המאירי]. וזה מבואר כדברינו. [אמנם מל' רשי לקמן בגמ' [בד"ה להודיע] דקדק דמיירי מתנא' אפי' בקובע זמן לשכירות, וכ' ע"ז דזה אינו כדברירנא לעיל].

[וביאור ד' הירושלמי כ' בשיטמ"ק בשם ה"ר יהונתן, וז"ל, ללינה אין פחות מיום אחד, אע"פ ש"ל זה הלשון אין משמעו אלא ללינה אחת, אפי' אמרינן לילה ויום רצה לומר, דכיון ששכרה לצורך לילה זכה בכל אותו היום, דכתיב [בראשית א', ה'] ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. לשביתה, להוסיף יום אחד בא על לינה, שהיה יכול לומר ללינה, וזה עניינו לשביתה לתקן סעודה ליום שבת, וא"א זה בפחות משני ימים כגון ערב שבת ושבת. לנישואין אין פחות משלשים יום, דכל נישואין לא פחותי שמחה דידהו משלשים יום, כדקאמרינן בכתובות [ח.]. כל שלשים יומין בין אמר מחמת הילולא וכו' [מברך שהשמחה במעונו], ואמרינן [שם ד.]. ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום].

קא: רשב"ג אומר חנות של נחתומים ושל צבעים שלש שנים.

כ' המאירי, פירשו בגמ' שהקיפן מרובה, וצריך להם קביעות דירה לאורך זמן הקפותיהם, כך פירוש המפרשים. ולא יראה לי כן, ומהיכן הם מקיפין כ"כ יתר על שאר אומניות. אלא שנראה לי לפרש, שטורח היקפן והעתקתם מבית לבית מרובה, מצד שהם צריכים בנין לשקוע הכלים הגדולים שלהם, ושהם צריכים למים הרבה, ושהם משתמשים ע"י האור, ואין רוב בתים ראויים להם.

קא: אמר רב יהודה להודיע קתני.

כ' הרמב"ן, י"מ בימות החמה נמי צריך הוא להודיעו קודם הפסח ל' יום, ואם לא הודיעו אינו יכול להוציאו עד החג, שאין אדם מוצא לשכור אלא בפרוס הפסח או בפרוס החג. ולא מילתא היא, דהא במתני' ימות הגשמים תנו, ודוקא תנו, מדקתני סיפא בין בימות החמה בין בימות הגשמים, ורב אסי נמי ימות הגשמים קאמר, ואי ס"ד ימות החמה נמי, לישמעין ימות החמה וכ"ש ימות הגשמים. אלא ש"מ כפירש"י עיקר. [דאם כלו ימי שכירות בימות החמה אינו יכול להוציאו עד ל' יום משהודיעו].

והרשב"א הביא דבריו, וכ' עוד, והראב"ד כתב דבימות החמה יוכל להוציאו מיד בסוף החודש אע"פ שלא הודיעו מתחילה, משום דשכיחי בתי וכו'. ונראה לי דברי הראב"ד ל' עיקר כל שהוא קודם חצי אלול דשכיחי בתי, אבל מט"ו באלול ואילך לא, דהיינו טעמא דימות הגשמים שכולן מקדימין

ושוכרין שלשים יום קודם החג לצורך ימות הגשמים, ולפיכך אף אם כלה החודש קודם זמן זה הרבה ימצא לשכור, אבל מאותו זמן ואילך לא ימצא, ולפיכך צריך הוא להודיעו קודם חצי אלול יום או יומים.

קא: וכשם שמשכיר צריך להודיע כך שוכר צריך להודיע וכו'.

כ' המאירי, אלא שאין בו חילוק בין ימות החמה לימות הגשמים, ולא בין חנויות לשאר בתים, אלא כל שהשוכר רוצה לצאת ולהניח לזה ביתו, בעירות צריך להודיעו שלשים יום קודם יציאתו, ובכרכים שנים עשר חודש, ואע"פ שבכרכים מצוים שוכרים, מ"מ צריך הוא לחזור אחר הגון לו, וכל שיצא ולא הודיעו נותן לו שכרו, אם אין זה מוצא לשכור להגון לו.

ועיין בשיטמ"ק בשם ה"ר יהונתן שכ', וזמן ההודעה צ"ע אי בעינא לחנות של צבעים ושל נחתומין שלש שנים להודיע למשכיר או לא, מי אמרינן מצי למימר משכיר אילו אודעתן שלש שנים היית טורי בבית להכניס נחתומין וצבעים ששוכרים ביוקר ושוכרים הבית לזמן מרובה, משא"כ בשאר בעל אומניות, ואע"ג דשאר בני"א סגי להו בהודעה של שלשים יום, לחנונים וצבעים לא סגי להו בהני, לפי שהם צריכים בתים רחבות הרבה, ולא ימצאו בחודש ימים אלא בשלש שנים.

עוד כ' המאירי, ויראה ג"כ מצד השוואת המדות אע"פ שלא הוזכרה בגמ', שאם הוזלו קרקעות, יש לשוכר לומר או קבל מכאן ואילך כשער של עכשיו או אצא ואפטר, וכן כתבו גדולי המחברים.

קא: לא צריכא דאייקור בתי.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פירש"י דכל דאייקור בתי מרבה הוא לו בדמים לכל ימות הגשמים. וכן דעת כל המפרשים ז"ל. אבל מורי ז"ל לא ניחא ליה, דהא כיון שלא הודיעו מעיקרא, הרי הוא כאילו השכירו לו עד הפסח, ולמה ירבה לו בשכרו. לכך פירש ז"ל, דהכא בשהודיעו מיירי שהוא מניחו ל' יום לחפש לו בית, דכיון שכן ואייקור בתי, יש לו ג"כ להרבות בדמים, כי למה ידור בביתו בזול בעל כרחו, כיון שלא פשע מלהודיעו. וכן פירש ז"ל הוא דאמרינן דכי נפל ביתא דמשכיר או דכלליה לבריה דמפיק ליה לשוכר מהתם, דלאו דמפיק ליה בימות הגשמים בשלא הודיעו, אלא דמפיק ליה תוך ל' יום של הודעה, אבל רש"י ז"ל ושאר המפרשים ז"ל כתבו, דאפי' בימות הגשמים מוציאו ואע"פ שלא הודיעו. ונראין דברי רבינו ז"ל.

קא: ולך לא ניחא לי, דדמית עלי כי אריא ארבא.

כ' בחי' הריטב"א, פירוש שאף בשעת השכירות גלתה דעתה שאינה רוצה להשכירה, וכיון דכן אנן סהדי, כי מה שעשתה מפני הקידושין עשתה, וכאילו התנה בפירוש דמי, הא אילו השכירה לו סתם קודם קידושין ואח"כ קידשה, לא כל הימנה לעשות כן, אטו המשכיר או המשאל בית לחבירו לזמן ידוע כשהוא אוהבו, ואח"כ היתה מריבה ביניהם, כלום יכול להוציאו מן הבית שהשכיר או שהשאל לו, הא ודאי ליכא למימר. [ואם לא ביקש לשכור עד לאחר קידושין, אע"פ שהשכירה לו סתם, יל"ע אם יכולה להוציאו, דנימא דכיון שגרשה מיד לאחר שהשכירה לו, איגלאי מילתא שלא קידשה אלא בשביל שכירות זו, ונמצא דמתחילת השכירות היה לה כאריא ארבא].

קא: ת"ר המשכיר בית לחבירו, משכיר חייב להעמיד לו וכו'.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, אם במשכיר בית זה או בית פלוני, חייב להעמיד לו בשעה שמכניסו לתוכו, מכאן ואילך אזדא ליה, ואם במשכיר בית סתם, חייב להעמיד לו כן כל זמן השכירות. כן פ"י רבינו.

קא: ולפתוח לו חלונות.

כ' בחי' הריטב"א החדשים בשם הראב"ד דמיירי בבית אפל שצריך לאורה. ע"כ. ואע"ג דבשעת שכירות נכנס שם שוכר וראה שלא היו שם דברים אלו, לא אמרינן ראה וניפייס, דכיון דלדירה אמר ליה, ולא חזיא לדירה אלא בדברים אלו, הרי הוא כאילו התנה בפרוש. והנימוק"י הביא דבריו וכ' ע"ז, ונ"ל שאין כן דעת הרמב"ם ז"ל, שכ' פ"ו מהל' שכירות

[ה"ב] ולפתח לו חלונות שנתקלקלו. או אפשר שהרב ז"ל מדבר בבית סתם, שחייב להעמיד לו כל זמן השכירות כן וכדכתיבנא. [לעיל מינה בשם הריטב"א, והו"ד לעיל בסמוך].

קא: ושוכר חייב לעשות לו סולם.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פי' לעלות לגג דוקא, דאילו לעלות לעלייה המשכיר חייב, דבלאו הכי לא מיתדר ליה, לא אמרו אלא בגג שתשמישו עראי ואין עיקר השכירות בו. ובדרישה [סי' שי"ד סק"א] דקדק מל' הרמב"ם והטור דאירי אפי' בשל עליה, והיינו טעמא דמיירי כאן דהשכיר לו הבית, והשכיר [אצ"ל והמשכיר] לחבירו הבית אין העליה בכלל, דאינו מחויב להעמיד לו סולם לעלות בו.

קא: ושוכר חייב וכו' לעשות לו מעקה.

כ' בגילויני הש"ס למהר"י ענגיל, עיין בס' יראים [סי' מ"ה] שכ', ונ"ל שהעומד בבית אחרים פטור מן המעקה אותו העומד, מדלא מרבינן [בספרי המובא שם] אלא לקח וירש וניתן לו במתנה, אלמא מעקה לאו חובת הדר היא, עכ"ל, וחידוש שלא הביא גמ' דכאן, ואם כי יש ליישב דלא תקשי עליה מינה, מ"מ היה לו להביאה.

קב. בגובתא דקניא.

ופירש"י ותולה אותה. וכו' ע"ז בתור"פ, וקשה דהא במנחות [לב.], אמרינן תלויה במקל פסולה. וי"ל דהתם מיירי שנתנה מבחוץ והכא מיירי שנתנה תוך חלל הקנה ותולה הקנה, והשתא אינה [נראית] מבחוץ. עוד י"ל דהכא לא יתלה הקנה, אלא יהא הקנה קבוע ולא יהא זז ממקומו.

קב. בתוד"ה לא יטלנה. [נדפס קא:]. גבי מזוזה אסור, לפי שהמזיקין באין בבית וכו'.

וז"ל חי' הריטב"א החדשים, סתמא קאמור אפי' בשצריך אותה לבית אחר וכו', שאני הכא דכיון דחלה קדושת שכינה בבית זה, אין לו לסלקה משם. אבל בחי' המיוחסים להריטב"א כ' וז"ל, וכתב רבינו האי גאון, אבל אם מצטרך לו אותה מזוזה במקום אחר נוטלה ויוצא, וכן פי' רב אחא בפ' שלח לך, וה"נ אמרינן אם רוצה למכור טליתו לחבירו, אין לו ליטול ציציתיו ממנו, משום דקא מבטל ליה ממצוה, כדאמרינן הכא במזוזה, מיהו אם הוא רוצה לתת אותו ציצית בטלית אחר שלו או אותה מזוזה בבית אחר, מותר והרשות בידו, כדאמר מתירין מבגד לבגד. ואית בעי מימר דמצוי נמי ליטול דמים אע"פ שאינה צריכה לו, וכל כמה דלא יהיב ליה דמים, נוטלה ויוצא.

קב. המשכיר בית לחבירו לשנה, נתעברה השנה נתעברה לשוכר.

כ' הר"ן בנדרים [סג. בד"ה קונם יין] בשם הרשב"א, באומר שנה זו או השנה הוא דלעולם יש לו לשוכר חודש העיבור, [אבל באומר שנה אחת לעולם אין לו אלא י"ב חודש. ל' הרה"מ [פ"ז מהל' שכירות ה"ב] בשמו]. מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חודש אלא בעומד בראש השנה, אבל בעומד באמצעה לא, דאי אמר השנה או שנה זו, אין לו אלא עד ראש השנה, ואי אמר שנה אחת מיום זה, אינו מונה אלא י"ב חודש מיום ליום. [ועיין בכס"מ שם דבתשובה כ' הרשב"א שלא אמרה אלא להלכה, אבל למעשה יעשו כדברי הרמב"ם שכ' בהל' נדרים [פ"י ה"ו] שהאוסר דבר על עצמו שנה אחת ונתעברה השנה אסור בה ובעבורה]. והר"ן פליג עליה, וס"ל דכל שקדמה השכירות לחודש העיבור ואמרו שנה אחת מיום זה, מונין י"ג חודש. ואתיא מתני' כפשטה.

קב: התם טעמא מאי משום דתפיס, הכא נמי קא תפיס.

כ' בתור"פ, וא"ת והא אמרינן לעיל דתפיסה הבאה אחר טענת ספק אינה מועלת כלום, מההיא דתפסו כהן אין מוציאין אותו מידו. וי"ל דאימת [הוין] הספק כשבא לפניו בדין, וכבר הוה תפיס. ובחי' הריטב"א החדשים תי', דהתם בתוקף שתפס שלא מדעת חבירו, משא"כ בזה שתפס לדעת חבירו וברצונו, וכן במשנתנו מכיון שהניחו לדור בביתו חודש העיבור כולו או חציו, הא תפיס בה שוכר ברשות. וכ"כ תוס' לעיל [ו: בד"ה פוטר].

וז"ל הרא"ש שם [סי' י"ג], ומ"ד בא בסוף החודש לשוכר, לא משום דמהני תפיסה בספיקא, אלא סבר מדלא בא עד סוף החודש, ודאי אודויי אודי ליה שלשנה השכירו ולא לחדשים.

קב: ורב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה קיימת.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א, קשיא לן לר"נ קשיא מתני' דקתני יחלקו את חודש העיבור, ולר"נ לא משכחת לה דאפלוג. וי"ל דר"נ מילתא דאמר רב אתא למימר, דאמר אי הואי התם יהיבנא ליה כוליה, וא"ר נחמן דהיינו טעמיה דרב משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת. א"נ ס"ל לר"נ דמתני' סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין.

וז"ל חי' הריטב"א החדשים, ר"נ סבר לה כשמואל בחדא, דכל תרתי לישני הסמוכין זה לזה וסתרי אהדדי ספיקא הוי אי תפסינן לשון אחרון או לא, וכיון דכן אוקי ממונא בחזקת מריה, וכי תפיס לא מפיקין מיניה, ופליג עליה דשמואל בחדא, דאילו לשמואל אפי' בשכירות קרקע מהניא תפיסה לשוכר, ור"נ סבר דלא מהניא ליה תפיסה, דכיון דספיקא הוא אם היה לשוכר לדור בו אם לאו, מוקמינן ארעא בחזקת מריה ואמרינן שלא היה לו לדור בו, וכל מה דדר שלא כדן דר, הילכך אפי' בא בסוף החודש כוליה למשכיר, ואפי' אפיך מיפך, ולר"נ תנא דמתני' דאמר יחלקו סומכוס היא וכו'.

קב: לא צריכא ביומא דמשלם זימניה וכו'.

כ' בשיטמ"ק בשם הראב"ד, קשיא לי הכא, וכי ענין השכיר יומא דמשלם זימניה הוא, והלא אחר השלמת זמנו הוא שחייב לפרעו, אבל יומא דמשלם זימניה אינו חייב לפרעו עד הלילה, והם לא שאלו אותו אלא מאותו יום שהוא השלמת הזמן, מי עביד אינש דפרע אע"פ שאינו חייב עד הלילה, ומה ראיא איכא משכיר בזמנו וכו'. וכן הראונו מן השמים, כיון שאמרו שכיר בזמנו נשבע ונוטל, כל זמנו משמע הוא, ואפי' תבעו סמוך לשקיעת החמה, שאין שהות לבעה"ב לפרעו אא"כ פרעו מבעוד יום, ואמרה המשנה שצריך שבועה, והלא בעה"ב אינו יכול לטעון טענת פרעון אלא שפרעו מבעוד יום, והוא יומא דמשלם זימניה, אלמא עביד איניש דפרע בההוא יומא ואינו רוצה להמתין עד הלילה, כי נפש רעה הוא מי שממתין עד הלילה ומצמצם הזמן לבעל חובו. [א"ה, אי נימא דכשפורע מבעוד יום אינו מקיים בזה המצוה ד"ביומו תתן שכרו", [אלא שאינו עובר, דכשהגיע זמן המצוה ביומו כבר שכרו נתון], חידוש הוא דאפ"ה עביד איניש למיפרע ולאבד המצוה].

וז"ל חי' הריטב"א החדשים, ביומא דמישלם זימניה, י"א שהוא יום אחרון של שכירות, ומן הדין חייב לפרעו שכבר הגיע זמנו, והיינו דמדמינן לה לההוא דשכיר בזמנו נשבע ונוטל. וי"א דיומא דמישלם זימניה ממש אינו יכול לכופו לפרעו, אלא דאפשר דרגיל למיפרע דלא ליתני וליתרדיה למחר, ותדע, דהא דרשינן [לעיל סה.] כשכיר שנה בשנה, שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת, אלמא אין זמן הפרעון עד שתתחיל השנה האחרת. והראשון יותר נכון, מדקא מדמי ליה לשכיר בזמנו, ומשום דלא מפרעא שכירות אלא בסוף יום אחרון אמרינן שאינה משתלמת בב"ד אלא בשנה האחרת, דמסתמא לא יעמידנו לדין עד שתכנס השנה האחרת.

קב: בתוד"ה בחזקת שלא נפדה. וי"ל וכו' והא לא שייך בפדיון הבן, שיכול ליתן לכל כהן שירצה.

כ' הגרא"ו בקובץ שמועות [אות לח - לט], לפ"ז במכירי כהונה באמת יהיה בחזקת שנפדה. ובתוס' בב"ב [ה: בד"ה כי היכי] כתבו דבכור נמי איכא טרדא דמצוה, שצריך מיד ליתן דזריזין מקדימין, וכתבנו [בקוב"ש שם אות כ"ח] לתמוה, דהא דזריזין מקדימין לא שייך אלא במצוה שכבר נתחייב בה, אבל פדיון הבן תוך שלשים ודאי ליכא שום מצוה להקדים. וי"ל דכוונתן דמתוך שלאחר ל' יתחייב מיד משום זריזין מקדימין, שייך בה שפיר חשש טירדא שמא יטרד אז.